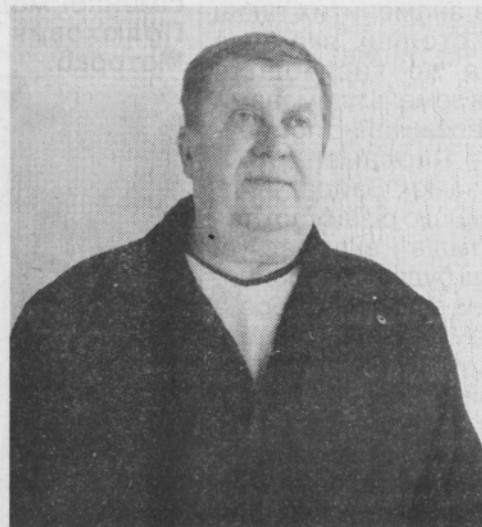


# ЧОРНОБИЛЬСЬКА ВАХТА ЗА КРОК ВІД РЕАКТОРА

14 грудня в Україні офіційно відзначається як День вшанування ліквідаторів наслідків аварії на ЧАЕС, адже саме цього дня було завершено будівництво саркофага над зруйнованим 26 квітня 1986 року, у результаті вибуху, четвертим енергоблоком Чорнобильської АЕС. Сотні тисяч людей з усього колишнього Радянського Союзу, не шкодуючи здоров'я, брали участь у ліквідації наслідків цієї жахливої катастрофи, та найбільше серед них було українців. Були в небезпечній зоні і багато наших земляків із Зарічненського району. Сьогодні своїми спогадами ділиться житель смт Зарічне, ліквідатор наслідків Чорнобильської катастрофи другої категорії Михайло Миколайович Кидун.

- Повістку в Чорнобиль, як військово-возобов'язаний, я отримав 20 квітня 1987 року, - розповідає мій співрозмовник. - На той час я працював в управлінні меліоративних систем. Мобілізували мене як офіцера запасу. У військкоматі сказали, що відправлятимуть на військові збори строком на 6 місяців, але негласно було зрозуміло, що відрядження буде до Чорнобиля. Страху великого їхати туди не було - думав, - молодий, здоровий, що зі мною може статися. Разом зі мною з району призивали ще двох офіцерів запасу, однак вони не з'явилися до райвійськкомату - очевидно, знайшли лазівку, як обійти мобілізацію. Тож, відрядили мене одного. Військова частина, в яку я потрапив служити, знаходилась біля села Термахівка, Іванківського району, Київської області, поблизу 30-кілометрової чорнобильської зони. По прибуттю туди, бувалі резервісти-«партиза-

нам усім буде...» Відповідно, перебували ми на цьому будмайданчику позмінно і обмежену кількість часу, інколи всього півгодини і навіть менше, в залежності, де і скільки фонило на дозиметрі. Адже, спочатку був наказ: гранична доза раді-



ації на людину не повинна була перевищувати 25 рентген, а потім цю дозу зменшили до 10 рентген. Тому дозиметристи більше нікому не писали. Зокрема, мені у карточку отриманих доз та у військовий квиток, при демобілізації, записали саме ці граничні 10 рентген. В той же час із засобів захисту від радіації нам видавали лише марлеві пов'язки, так звані «пелюстки», а одягом було звичайне військове х/б, тільки трохи прорезинове. Ще видали карманні індикатори - накопичувачі радіації, щоб знати, хто яку дозу «схопив». Але все це було умовно, бо реальних показників нам не озвучували. Виводили з карт зараження місцевості середнє арифметичне, яке нам записували і по ним визначали, скільки часу де перебувати. Загалом, там різні місця були - в

навіть звучить моторошно. Якими вони були для Вас, радіація якось відчувалась на організмі?

- Коли знаходилися у зоні відчуження, то жили у Чорнобилі, в колишньому двоповерховому медичному училищі. Годували нас, потрібно сказати, добре, як на убой, постійно давали мінеральну воду, фрукти. Після роботи обов'язково милися в бані, щоденно змінювали одяг. Потім нас заміряли, якщо хтось фонив - знову відправляли в баню. Характерний присмак металу в роті, сонливість та головні болі відчували, практично, всі, ще з перших днів перебування. У багатьох головні болі ставали нестерпні, була рвота. Такіх відправляли у госпіталь і назад в частину вони більше вже не поверталися - їх відправляли додому. Через це у нашому полку кожний день була якась заміна: той раніше вибував по здоров'ю, той прибував на його місце. Був якось випадок, коли один з наших ліквідаторів, який був на захороненні лісу, поскаржився на сильний головний біль. Коли його поміряли, то виявилось, що фонила його шапка, яка на дозиметрі показувала 3 рентгени на годину. Уявляєте, скільки він встиг нахапати їх за день!? Перевіряли так само і техніку на пунктах санітарної обробки. Якщо виявляли на них більший від допустимого рівень радіації, машини мили. Коли це не допомагало - техніку не пропускали й відправляли на могильник. То, бувало, знайдем, на могильнику якийсь підходящий транспорт і їдемо нею далі... Багато часу витрачалося і на дорогу, не раз також доводилось годинами чекати на об'єкті, коли прибуде необхідна техніка чи інвентар нам підвезуть. Загалом, нелегко було спостерігати за всім, що робилося в чорнобильській зоні...

ляку й покидали все це на місці...

У своєму чорнобильському відрядженні Михайло Кидун пробув 72 дні, з них 22 доби - безвиїздно у зоні відчуження. Виконував скрізь доручені завдання сумлінно і добросовісно, за що був нагороджений Подякою від командування своєї військової частини та Почесною грамотою по лінії комсомолу. Потому, через небезпечну роботу та підхоплені там зловісні бери і рентгени, його дочасно демобілізували додому. Вдома ліквідатор і далі продовжував трудитися в управлінні водного господарства. П'ять років тому вийшов на пенсію, поскільки посаду його скоротили та й здоров'я після Чорнобиля вже стало непокоїти. Разом із дружиною Наталією Іванівною виховали двох доньок: старша, закінчивши Харківський фармацевтичний інститут, працює нині в одній із аптек Зарічного, молодша, після закінчення факультету журналістики Львівського національного університету ім. Івана Франка, нині живе і працює в Києві. Тішаться вже й онучці, яка підростає їм на радість. Тому, не зважаючи на болячки, від яких не раз доводилось лікуватися по чорнобильських лікарнях та санаторіях, колишній чорнобилець тримає себе в тонусі. І щорічно, в роковини аварії на ЧАЕС та в День ліквідатора поспішає на зустріч зі своїми колегами-земляками, щоб пригадати ті події, безпосередніми учасниками яких їм довелося бути, згадати і пом'янути тих, хто передчасно відійшов у вічність через згубний вплив радіації. Підтримує Михайло Миколайович контакти і з своїми колегами-ліквідаторами з інших районів Рівненщини та областей України, з якими пліч-о-пліч був і працював у зоні

ни» розповіли, що можна всі 6 місяців тут пробути, час від часу виїжджаючи на ліквідаційні роботи в зону відчуження, а можна, з власної ініціативи, і безперервно там працювати і, відповідно, пробути набагато менше – залежно, в яких місцях будеш, яку роботу виконуватимеш та яку дозу радіації нахапаєш. Поскілки мені хотілось якнайскоріше додому – дуже сумував за маленькою донечкою, якій було всього чотири місяці, то 26 квітня, в річницю чорнобильської аварії, вже був в зоні відчуження. Основне завдання, яке ставилося там нашому батальйону, в якому я командував взводом – ліквідаційні роботи у секторі №2 Чорнобильської АЕС. Сектором №2 називали будмайданчик між 3-м та 4-м енергоблоками. Там нам доручили прибирати територію цього будмайданчика - збирали уламки конструкцій, шматки блоків, бетону, жерсті тощо. Таким чином, працювати довелось за кілька метрів від зруйнованого вибухом четвертого реактора... На той час він уже був накритий залізобетонним саркофагом, але його телескопічні крани ще обшивали свинцевими плитами. Ці крани ми потім демонтували і захоронювали у могильнику. Сам реактор, поговорювали, «прикрили» не повністю, щоб він «дихав» чи, як казали, «чмихав», інакше міг знову вибухнути... Тож, працювати по сусідству з цим атомним монстром, який вийшов з-під контролю, було трохи не по собі, аж неприємний холодок йшов по спині. Наш зампотех-майор, пам'ятаю, так і сказав: «Хана тут

одних можна було і годину більше працювати, в інших – всього лічені хвилини, а то й секунди, бо дозиметри там просто «зашкалювали». Зокрема, дуже небезпечною була робота біля атомної станції по підняттю колійки, по якій до третього реактора підвозили ядерне паливо. Там, після вибуху та послідуного спорудження саркофагу, ще ваялось багато різного зараженого сміття і саме там ми найбільше нахапалися радіації. Та тоді про це ніхто не думав, виконували завдання, не поспішаючи, на совість, ще й перекур там влаштовували. Аж тут нарвався якийсь кадровий майор з криком: «Що ви тут екскурсію влаштували – швидше доробляйте і гайда з цього місця...» Також, крім ліквідаційних робіт на будмайданчику ЧАЕС, наш підрозділ залучали до захоронення обпаленого радіацією «рижого» лісу, на який навіть дивитися було не по собі. Довкола зеленіли листяні дерева, росла трава, а по сосняку, неначе напалм пройшовся... Валили ті сосни лісовалочною технікою, різали також вручну бензопилами і стягали у викопані екскаваторами котловани, які потім бульдозери загортали піском. Затим це місце вертольоти поливали зверху якоюсь сумішшю, яка, застигаючи, утворювала на ґрунті таку собі тонку кірку-плівку. Робилося це для того, щоб пилюка не піднімалася. З цією метою постійно поливали водою всі дороги до станції. Так ми й працювали у зоні безвиїздно 22 дні: то на будмайданчику АЕС, то на захороненні «рижого» лісу...

- Робочі дні у радіаційній зоні —

— А які спогади про побачене закарбувалися найбільше?

- Пам'ятним є, практично, все, що відбувалось тоді в зоні відчуження, адже таке не забувається. З сумом

відчуження. Каже, що багатьох з них вже нема серед живих. Звісно, не додав здоров'я Чорнобиль і йому самому, проте він зазначає, що жодного разу не пошкодував про те,



На фото (зліва) М.Кидун

згадую й красиве місто Прип'ять, в якому не було ні душі, де також довелося побувати. А ще чомусь найбільше запам'ятався епізод, як перед самим дембелем ми загорілись ідеєю виготовити собі на згадку макет атомної станції, поскілки серед нас були всякі умільці. Мовляв, працювали біля неї, тож, хай буде як сувенір. З цією метою, не думаючи про безпеку, пішли до галереї між 3-м і 4-м енергоблоками. Там стояли мішки з алібастером – з нього і мали виливати ці макети. Але, коли дозиметрист заміряв цей матеріал, то він дав такий фон, що ми з

що доля зробила його причетним до когорти ліквідаторів. Тоді так треба було. І він робив цю небезпечну роботу тому, що хтось повинен був її робити, тому що цього вимагав час, суспільство, обов'язок. Для нього, як і для кожного, хто побував у зоні відчуження, Чорнобиль вже став невід'ємною часточкою життя. Часточкою, за яку ліквідаторам ніколи не буде соромно перед прийдешніми поколіннями. Бо їхній подвиг був здійснений саме в ім'я життя і здоров'я нащадків. Отож, честь і хвала їм за це!

**Сергій ТИШКОВЕЦЬ**